

2. Вознесенська О. Особливості арт-терапії як методу. *Психолог*. 2005. № 39. С. 5.
3. Киселева М. В. Арт-терапия в практической психологии и социальной работе. СПб. : Речь, 2007. 328 с.
4. Овчарова Р. В. Практическая психология образования : учеб. пособ. 3-е изд. М. : Академия, 2007. 448 с.
5. Панасюк В. М. Корекція агресивних поведінкових конструкцій у підлітковому віці: теоретичний аспект. *Психологія: реальність і перспективи*: зб. наук. праць РДГУ. Вип. 10, 2018. 127–134.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-078-0-8>

РОЗВИТОК ІНКЛЮЗИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КОРЕКЦІЙНИХ ПЕДАГОГІВ У ВОЛОНТЕРСЬКІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ З ПСИХОФІЗИЧНИМИ ОСОБЛИВОСТЯМИ

Омельченко М. С.

*доцент кафедри спеціальної педагогіки та інклюзії
Донбаський державний педагогічний університет*

Кузнецова Т. Г.

*доцент кафедри спеціальної педагогіки та інклюзії
Донбаський державний педагогічний університет
м. Слов'янськ, Україна*

Реформування спеціальної освіти в Україні у напрямі розвитку інклюзії дає широкі можливості для освіти та соціалізації дітей з психофізичними особливостями. Водночас перед педагогами постають завдання, які вимагають від них забезпечення комфортних умов для навчання і виховання всіх дітей. Особливу увагу в цій системі потребують діти з обмеженими можливостями, яким необхідне додаткове заохочення і підтримка для отримання можливості повноцінного розвитку. Тому, щоб стати провідником сучасних ідей Нової української школи, корекційний педагог має набувати компетентностей для надання фахового психолого-педагогічного супроводу сім'ям, в яких є діти з психофізичними особливостями, що відвідують інклюзивні заклади. Початкові навички роботи та професійну свідомість корекційні педагоги набувають у закладі вищої освіти при вивченні теоретичного матеріалу та проходженні педагогічної практики. Одним із засобів

вдосконалення професійних можливостей є волонтерський рух студентів, що здобувають освіти зі спеціальності «Спеціальна освіта» і корекційних педагогів, які добровільно та безкоштовно практикують консультативну і корекційно-навчальну діяльність щодо психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими потребами.

В Україні досвід роботи педагогічних вишів, на базі яких створено центри надання фахового психолого-педагогічного супроводу сім'ям, в яких є діти з психофізичними порушеннями, висвітлено в роботах В. Бондаря, В. Гладуша, Т. Лях та ін. [2, 4, 5]. Значну увагу в дослідженнях В. Бондаря, Л. Кальченко, М. Омельченко приділено питанням виховання громадської ініціативи й мотивування студентів та фахівців-практиків, розробленню й підтримки волонтерських проектів і програм у сфері надання корекційно-педагогічних послуг, грамотному менеджменту [6, с. 201–204]. Водночас, поза фокусом наукових пошуків залишилися питання формування особистісних та компетентнісних характеристик волонтерів, зокрема інклюзивної компетентності, яка відіграє одну з ключових засад при роботі з дітьми з психофізичними особливостями.

Сучасна освітня парадигма, спрямована на виховання особистості, яка здатна раціонально підходити до вирішення актуальних проблем людства, відводить першочергову роль вищій освіті. Відтак постає завдання актуалізації якісної професійної підготовки педагога, формування в нього інклюзивної компетентності – спроможності працювати з дитиною, яка має особливі освітні потреби, в загальноосвітньому просторі. У даному контексті питання формування інклюзивної компетентності набуває значущості для всіх педагогічних спеціалізацій [3, с. 156], а особливо для професійного навчання майбутніх корекційних педагогів. На підставі аналізу досліджень А. Аніщук, І. Демченко, О. Кучерук, С. Максимюк, Т. Соловей та ін., можна виокремити такі складові інклюзивної компетентності: мотиваційну, когнітивну, рефлексійну, операційну [1, с. 215; 3, с. 158-160].

Мотиваційна складова являє собою глибоку особистісну зацікавленість, спрямованість на здійснення психолого-педагогічної діяльності в умовах залучення дітей з психофізичними особливостями до загальноосвітнього простору. Вона проявляється також у здатності мотивувати себе на виконання професійних дій в умовах інклюзивної освіти.

Когнітивна складова інклюзивної компетентності визначається як здатність сприймати, опрацьовувати у свідомості, запам'ятовувати й відтворювати інформацію, значущу для розв'язання теоретичних і прикладних завдань інклюзивного навчання.

Рефлексійна складова проявляється у здатності педагога до рефлексії та саморефлексії професійної діяльності в умовах професійної підготовки та здійснення інклюзивної освіти.

Операційна складова інклюзивної компетентності являє собою здатність розв'язувати конкретні професійні завдання в освітньому процесі, спрямовані на успішне здійснення інклюзивного навчання, правильну поведінку у різноманітних педагогічних ситуаціях, здійснення пошуково-дослідницької діяльності.

Загальновідомо, що найбільш ефективними щодо формування професійних компетентностей фахівця, однією з яких є інклюзивна, є форми роботи, в яких засвоєння теоретичних знань успішно поєднуються із практичною діяльністю, в умовах якої їх можна реалізувати. Прикладом є діяльність Волонтерського ресурсного центру інклюзії та психолого-педагогічної підтримки дітей з психофізичними особливостями, створеного на базі Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет». Діяльність волонтерського центру спрямована на здійснення \ викладачами та студентами факультету сімейного консультування щодо питань психолого-педагогічної підтримки дітей з психофізичними особливостями, надання психологічної підтримки батькам та дітям, проведення корекційних занять та майстер-класів. В свою чергу ця волонтерська діяльність сприяє формування у майбутніх корекційних педагогів інклюзивної компетентності.

Підготовка студентів до волонтерської діяльності у центрі проводилася у три послідовні етапи: базова підготовка, яка включала в себе проведення тренінгів протягом трьох днів; стажування – виконання волонтерських обов'язків під супервізією викладачів; самостійна волонтерська робота.

Перед початком базової підготовки студентів-волонтерів нами було виявлено рівень їхньої інклюзивної компетентності. Високий рівень виявився у високомотивованих до волонтерської роботи студентів, які були добре обізнані у теоретичних та методичних аспектах психолого-педагогічного супроводу дітей з психофізичними особливостями, мали чітко виражену позицію щодо необхідності залучення їх до загальноосвітнього простору й здатність на високому рівні проводити якісну та кількісну рефлексію власної діяльності, як правило, у них вже був досвід практичної діяльності.

Студенти з середнім рівнем інклюзивної компетентності також були мотивовані до волонтерської роботи, мали базові спеціальні знання. Водночас, у виявленій позиції щодо інклюзивної освіти вони не могли чітко обґрунтувати свою позицію, акцентувати увагу на

найбільш суттєвих аспектах залучення дітей з проблемами у розвитку до загальноосвітнього простору. Практичного досвіду роботи вони не мали.

Студенти, які мали низький рівень інклюзивної компетентності, не показали достатнього рівня теоретико-методичних знань щодо роботи з дітьми з психофізичними особливостями і не володіли базовими поняттями про основні категорії інклюзивної освіти. Мотиви їх діяльності в центрі ґрунтувалися на бажанні отримати високу оцінку, мати потурання на сесії.

Не зважаючи на достатні й високі показники інклюзивної компетентності відібраних студентів-волонтерів, робота над її розвитком і вдосконаленням розпочалася з базової підготовки. Тренінгова робота проводилася у три етапи, кожен з яких мав відповідну тематику: «Що варто знати про волонтерство»; «Як стати волонтером. З чого починати?»; «Шляхи дистанційної допомоги сім'ям дітей з психофізичними особливостями». На кожному етапі робота з розвитку інклюзивної компетентності волонтерів відіграла ключову роль.

Наприкінці варто відзначити, що долучення студентів до волонтерської роботи у сфері надання психолого-педагогічної допомоги дітям з психофізичними особливостями, оптимальне поєднання активних методів навчання й прикладного застосування набутих компетенцій не лише чинять потужний вплив на розвиток інклюзивної компетентності майбутніх корекційних педагогів, але й суттєво підвищують інші професійні компетентності – психологічну, фахову, індивідуальну, особистісну. На нашу думку, дана наукова проблема може висвітлюватися у науково-дослідницькій роботі подальшої діяльності Волонтерського ресурсного центру інклюзії та психолого-педагогічної підтримки дітей з психофізичними особливостями, який продовжуватиме функціонувати на базі факультету спеціальної освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

Література:

1. Аніщук А. М. Підготовка майбутніх вихователів до роботи з дітьми в умовах інклюзивної освіти. *Психолого-педагогічні науки*. 2013. № 5. С. 213–218.
2. Бондар В. І. Інклюзивне навчання як соціально-педагогічний феномен. *Рідна школа*. 2011. № 3 (березень). С. 10–14.
3. Бондар Т. І. Формування інклюзивної компетентності в умовах інноваційної парадигми освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2014. № 7 (41). С. 153–162.

4. Гладуш В.А. Інклюзивний освітній процес і волонтерство: досвід співпраці. *Народна освіта*. 2014. Електронне наукове фахове видання, № 4. URL: http://narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2205 (дата звернення: 25.05.2020).

5. Лях Т.Л. Напрямки соціально-педагогічної діяльності студентських волонтерських груп. *Соціальна робота і сучасність: теорія та практика*. 2010. С. 332–333.

6. Омельченко М.С. Особистісне і професійне в структурі свідомості корекційного педагога. *Психологія і особистість*. 2019. № 1 (17), С. 198–211.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-078-0-9>

PEDAGOGICAL TECHNOLOGY OF FORMATION OF SOCIAL AND LIVING SKILLS BY SENIOR PRESCHOOL CHILDREN WITH CEREBRAL PALSY

Romenska T. G.

Candidate of Pedagogical Sciences,

*Educational Department Chief of Social Rehabilitation (Abilitation) Service
of MRHA Complex Rehabilitation Centre for Handicapped Children*

State Rehabilitation Institution

Mykolaiv, Ukraine

The developed technology of formation of social and living skills by preschool children with cerebral palsy, the structure whereof covers the following components: theoretical, procedural and technological, has been grounded theoretically and represented. Each of the mentioned components has been described: theoretical (scientific approaches and principles; objective, tasks and conditions: organizational-and-methodological and psychological-and-pedagogical); procedural (stages of social and living skills formation: motivational and adaptive, basic, operational-and-technical and integrative). There have been determined theoretical and methodological provisions, whereon the procedural component formation technology is based on; it has been explained what technological component includes.

Systematic construction of complex correctional rehabilitation environment in Social Rehabilitation Centres requires not only significant material forces from the staff, but deep and versatile understanding of